

مقاله پژوهشی - فصلنامه علمی رهیافت

سال نوزدهم، شماره ۷۱، تابستان ۱۴۰۴
صفحه ۱۲۵ تا ۱۵۲

برهمکنش عوامل مختلف در شکل‌گیری ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه

دانشجوی دکتری گروه جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد
اسلامی، دهقان، ایران ilam.mansori98@gmail.com
دانشیار گروه علوم اجتماعی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد
اسلامی، دهقان، ایران (نویسنده مسئول)
Mansour_haghighatian@yahoo.com

مریم منصور

منصور حقیقتیان *

استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد
اسلامی، دهقان، ایران Mad3175@yahoo.com

محمدعلی چیت‌ساز

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی نقش مولفه‌های مختلف در شکل‌گیری ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه انجام شده و به دنبال پاسخ به این سؤال است که کدام عوامل اجتماعی و فرهنگی بیشترین تأثیر را بر شکل‌گیری ارزش‌های پست مدرن در این شهر دارند؟ فرضیه اصلی، تحقیق بر این استوار است که عواملی همچون مصرف رسانه‌ای، سرمایه فرهنگی، مناسبات خانوادگی، نگرش به ارزش‌های طبقاتی و حوزه عمومی، تأثیر مثبت بر ارزش‌های پست مدرن دارند، در حالی که پایگاه مذهبی و هویت قومی، تأثیری معکوس خواهند داشت. پژوهش به روش توصیفی-پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه محقق‌ساخته انجام شده است. جامعه آماری شامل شهروندان بالای ۱۸ سال کرمانشاه است که ۳۸۴ نفر از آنان با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. یافته‌ها نشان دهنده تعارض میان سنت، مدرنیسم، و پست مدرنیسم در کرمانشاه است، به‌ویژه در نسل جوان که تحت تأثیر جهانی شدن و فناوری‌های نوین، گرایش بیشتری به ارزش‌هایی نظیر فردگرایی و نسبی‌گرایی دارند. این پژوهش بر ضرورت تحلیل تحولات فرهنگی و اجتماعی در جوامع در حال گذار تأکید می‌کند و پیشنهاد می‌دهد که سیاست‌گذاران برای مدیریت این تحولات، برنامه‌ریزی‌های مؤثرتری انجام دهند.

کلیدواژه: پست مدرنیسم، ارزش‌های پست مدرن، کرمانشاه، تغییرات اجتماعی، هویت فرهنگی.

* نویسنده مسئول: Mansour_haghighatian@yahoo.com

تاریخ تایید: ۱۴۰۴/۰۳/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۰

The Interaction of Social and Cultural Factors in Shaping Postmodern Values: A Case Study of Kermanshah City

Maryam Mansouri

PhD Student, Department of Sociology,
Dehaghan Branch, Islamic Azad University,
Dehaghan, Iran

Mansour Haqiqatian *

Associate Professor, Department of Social
Sciences, Dehaghan Branch, Islamic Azad
University, Dehaghan, Iran

Mohammad Ali
Chitsaz

Assistant Professor, Department of Sociology,
Dehaghan Branch, Islamic Azad University,
Dehaghan, Iran

Abstract

This study aims to examine the role of various factors in shaping postmodern values in the city of Kermanshah and seeks to answer the question of which social and cultural factors have the greatest impact on the formation of such values. The main hypothesis of the research is that factors such as media consumption, cultural capital, family relations, attitudes toward class values, and the public sphere exert a positive influence on postmodern values, whereas religious background and ethnic identity have an inverse effect. The research was conducted using a descriptive-survey method with a researcher-designed questionnaire. The statistical population consisted of citizens over 18 years of age in Kermanshah, from which 384 individuals were selected through cluster sampling. Findings reveal a tension between tradition, modernism, and postmodernism in Kermanshah, particularly

* Corresponding Author: Mansour_haghighatian@yahoo.com

How to Cite: Mansouri, M., Haqiqatian, M., Chitsaz, M. A. (2025). The Interaction of Social and Cultural Factors in Shaping Postmodern Values: A Case Study of Kermanshah City, *The Islamic Revolution Approach Quarterly*, 19(71), 125-152.

Date Received: 10 February 2025 Date Accepted: 14 May 2025

among younger generations who, under the influence of globalization and new technologies, tend to embrace values such as individualism and relativism. This study highlights the necessity of analyzing cultural and social transformations in transitional societies and suggests that policymakers should undertake more effective planning to manage these shifts.

Keywords: Postmodernism, Postmodern values, Kermanshah, Social change, Cultural identity

Introduction

The transformation of social values in transitional societies remains one of the most pressing issues of contemporary sociology. Postmodernism, emerging as a cultural and intellectual current from late 20th-century France, challenges traditional and modernist paradigms by emphasizing pluralism, relativism, and the rejection of meta-narratives. The city of Kermanshah provides a compelling case study due to its unique demographic, ethnic, and cultural composition, where Kurdish, Lur, and Persian groups intersect with strong religious traditions. Recent processes of globalization, urbanization, and digital communication have exposed Kermanshah's population—especially its youth—to diverse global discourses, creating fertile ground for postmodern values. Against this backdrop, this research addresses the central question: *Which social and cultural factors significantly influence the formation of postmodern values in Kermanshah?*

Materials and Methods

The study employed an applied, descriptive-survey methodology. The statistical population included all citizens above 18 years of age in Kermanshah, totaling 946,651 individuals based on the 2022 census. Using Cochran's formula, a sample size of 384 was determined. Cluster sampling was applied across the city's eight municipal districts, with households selected via postal codes. Data collection was conducted through a researcher-designed questionnaire, measuring variables such as media consumption, cultural capital, family relations, gender attitudes, class values, orientation to the public sphere, religious background, and ethnic identity. Data analysis utilized SPSS and structural equation modeling. Reliability and validity were confirmed through KMO (0.883) and Bartlett's test ($\chi^2 = 1292.564$, $p < 0.001$), indicating strong suitability for factor analysis.

Discussion

The findings reveal a complex interplay of reinforcing and resistant factors in the acceptance of postmodern values. Media consumption emerged as the most powerful predictor, reflecting the centrality of mass and digital media in disseminating pluralistic and relativistic worldviews. Social media and satellite channels expose individuals to diverse cultural narratives, thereby eroding the authority of traditional grand narratives and fostering multi-vocality.

Cultural capital also demonstrated a strong positive effect. Individuals with higher levels of education, cultural participation, and access to intellectual resources are more capable of questioning entrenched traditions and embracing cultural diversity. In line with Bourdieu's theory, cultural capital functions as a gateway for openness to postmodern discourses, particularly among youth and educated groups.

Family relations, traditionally a bastion of value transmission, have shifted toward dialogical and pluralistic practices. This change indicates that even within the private sphere, negotiation and diversity of viewpoints replace rigid hierarchical authority. Such transformation aligns with Hicks's interpretation of the family as a multi-vocal postmodern unit.

Class attitudes and engagement with the public sphere were also positively associated with postmodern values. As individuals become increasingly sensitive to class inequalities and public debates, they align with postmodern critiques of power and authority, echoing Foucault's notion of power-knowledge relations. These findings underscore the role of social awareness in fostering skepticism toward universalist claims and hierarchical systems.

Conversely, religious background and ethnic identity were found to negatively correlate with postmodern values. Religion and ethnicity serve as sources of grand narratives and communal cohesion, often resisting relativism and pluralism. In Kermanshah, where religious and ethnic identities remain strong, these elements act as counterforces, reinforcing traditional cohesion and resisting cultural fragmentation. Gender attitudes, however, did not significantly affect postmodern values, suggesting that gender roles in this context are mediated by a complex intersection of tradition and modernity, leaving them in a transitional and ambivalent state.

Overall, the findings depict Kermanshah as a society negotiating multiple layers of identity and value systems, where global cultural

flows intersect with local traditions. The younger generation tends to align more with postmodern values, whereas older and more traditional groups remain anchored in religious and ethnic frameworks.

Conclusion

The study concludes that the rise of postmodern values in Kermanshah is neither uniform nor absolute but emerges through the interaction of modernizing forces and traditional anchors. Media consumption, cultural capital, and public engagement act as accelerators of postmodernism, while religion and ethnicity act as stabilizers of tradition. This dual dynamic reflects the broader Iranian context, where rapid modernization and globalization coexist with strong cultural and religious traditions. Policy implications suggest that effective cultural management should balance the preservation of valuable traditional elements with openness to pluralism and diversity. Initiatives in media literacy, cultural capital development, and intergenerational dialogue can facilitate this balance, enabling societies like Kermanshah to navigate the complexities of value transformation in the age of postmodernity.

مقدمه

بحث درباره گرایش‌های پست مدرنیسمی، به شکل نوین آن از اواخر دهه‌ی ۶۰، عمدتاً از فرانسه سربرآورد و از آن جا به سرزمین‌های دیگر گسترانده شد (وکولوا^۱ و همکاران، ۲۰۲۳: ۱۹۷). از اواخر قرن نوزدهم، در حرکت عظیم مدرن‌سازی و فتح یک به یک سنگ‌های طبیعت از سوی انسان، تردیدهایی پدیدار شد (دهبانی پور و خرم پور، ۱۳۹۵: ۱۹). از جمله نظریه پردازان و متفکران پست مدرنیسم که عمدتاً فرانسوی هستند، می‌توان از چهره‌هایی مثل لیوتار، میشل فوکو، ژان بودریار و ... نام برد. پست مدرنیسم جنبشی فکری - فرهنگی است که بر تمامی مناسبات بشر مدرن تأثیر گذاشته است (فرخی نژاد، ۱۴۰۱: ۱۱). به نظر جیمسون فرهنگ پست مدرنیسم، فرهنگی تقلیدی و سرهم‌بندی شده است که روند تجاری و کالایی شدن جامعه در سرمایه‌داری متأخر، عامل اصلی این فرهنگ تلقی می‌شود. او معتقد است در فرهنگ پست مدرنیسم هیچ تمایزی میان فرهنگ کلاسیک و فرهنگ توده‌ای وجود ندارد (پلاچیاک^۲، ۲۰۲۳: ۱۸۷). جیمسون^۳ فقدان و اضمحلال سبک شخصی را از صفات اصلی فرهنگ پست مدرنیسم می‌داند و همواره بر این مسأله‌ی مهم تأکید دارد که پست مدرنیسم، فرهنگی سطحی است؛ فرهنگی که از تصاویر و سطوح عجین شده تا توده‌های مردم را وادار کند که آن را از روی انفعال و بی‌تمیزی بپذیرند (تاجیک، ۱۳۹۷: ۴). برخلاف فرهنگ‌های سنتی و مدرن که بر مبنای امری قطعی (سنت یا عقل) بنا شده بودند، در این فرهنگ اصل بر عدم قطعیت و نبودن معیار و ملاک است. سطحی‌گرایی و در هم آمیختن آن چه که در زبان مدرن فرهنگ عالی و دانی نامیده می‌شود، ویژگی مسلط فرهنگ پست مدرن است. انسان پست مدرنیسم نیز دارای هویتی مبهم، چندگانه و فاقد ابعاد مشخص است (دالتون^۴ و همکاران، ۲۰۲۳: ۱۰۸). رشد شهرنشینی، افزایش تحصیلات، میزان استفاده از رسانه‌ها، افزایش امید به زندگی، کاهش فرزندآوری، بهبود امکانات پزشکی و بهداشتی و رشد شاخص توسعه انسانی همگی از جمله شاخص‌های نوسازی هستند که ایران در طول چند دهه گذشته تجربه کرده است. بهبود شاخص‌های تجددگرایی و نوسازی مذکور نشان از افزایش سطح

¹ Vukolova, K

² Adam Plachciak

³ Jameson

⁴ Dalton

توسعه اقتصادی و انسانی جامعه ایرانی دارد و به تبع آن تغییرات فرهنگی نیز به دنبال فرآیند نوسازی و تجدیدگرایی در جامعه ما به وقوع پیوسته است. همزمان با تغییر ساختار سنتی به ساختار جدید بسیاری از عناصر و اجزای خانواده از قبیل روابط زوجین، رابطه والدین با فرزندان، کارکردهای خانواده، سلسله مراتب درون خانواده، ازدواج و ... نیز دچار تغییر شده است. اما برخی تحقیقات نشان می‌دهد تغییراتی نوظهور در جامعه ما ایجاد شده که مستلزم توجه جدی است (مهدوی و مدیری، ۱۳۹۶: ۱۵۷). پست مدرنیست‌ها با ارزش‌ها و سبک زندگی شان احساس راحتی و آسودگی می‌کنند، آن‌ها خواهان نوع تلفیقی از خود و دیگری، ذهنی و عینی، اخلاق و آزادی هستند که هگل معتقد بود فقط در آینده مطلق^۱ ممکن و میسر خواهد بود. پست مدرنیست‌ها به جهان‌شمولی معتقدند (اینگلههارت و آبرامسون، ۲۰۱۴: ۳۴۷). این جهت‌گیری‌های ارزشی در کشورهایی که بیشتر (پست) مدرنیزه شده‌اند عمومیت بیشتری دارند و در هر کشور، جهت‌گیری‌های ارزشی در میان مردمی که از میزان سرمایه اقتصادی یا فرهنگی بالایی برخوردارند، عمومیت بیشتری دارد (گیبب، ۲۰۱۹: ۳۳). فرایند جهانی شدن و به تبع آن رواج ارزش‌های جدید در تمام استان‌های ایران شایع شده و شهر کرمانشاه نیز از این امر مستثنی نمی‌باشد. شهر کرمانشاه به عنوان یکی از شهرهای با جمعیت جوان، از مهم‌ترین شهرهای ایران می‌باشد که از دیرباز در ابعاد فرهنگی، مذهبی، تاریخی، ملی، اقتصادی، سیاسی دارای ویژگی‌های شاخصی بوده است. با این وجود شاخص‌ترین بعد هویتی شهر کرمانشاه بعد قومیتی و هویت مذهبی و سنتی این شهر بوده است. همین ویژگی‌ها است که توانسته است کرمانشاه را به عنوان یکی از شهرهای سنتی ایران با آداب و رسوم غنی نشان دهد. اما در عصر جدید به ویژه در دهه اخیر با پیشرفت تکنولوژی و تجدیدگرایی ابعاد مختلف هویت کرمانشاه دچار چالش شده و به ویژه جوانان این شهر در کشاکشی بین سنت و مدرن و پست مدرن قرار گرفته‌اند. بنابراین، با توجه به جهانی شدن و انقلاب ارتباطات، پیدایش روزافزون تکنولوژی‌های ارتباطاتی نوین، افزایش سطح آگاهی عمومی، موقعیت جغرافیایی، همجواری با کشور عراق، داد و ستدهای تجاری، اقتصادی و فرهنگی و ... جامعه و فرهنگ شهر کرمانشاه در حال تجربه کردن نوعی گذار هستند و امکان بازاندیشی و به چالش کشیده شدن عناصر

The future absolute

² Inglehart and Abramson

³ Gibbons

فرهنگی و هویت‌ساز در آنان وجود دارد. ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه ماهیت ثابتی نیستند که با ذات باوری و به سهولت بتوان از صفات و خصوصیات آن سخن گفت. با آگاهی جامعه‌شناختی از این موضوع در این پژوهش تلاش شده است از دو خطا پرهیز شود؛ نخست، به ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه به مثابه امر اجتماعی جامع و کلی نگریسته نشود، بلکه تنوع و تکثر درونی‌اش لحاظ شود. دوم، از نگاه ایستا و (ذات‌باورانه) به ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه پرهیز شود و تغییر برداشت‌ها در طول زمان مورد توجه قرار گیرد. در همین راستا پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال اصلی است که: تأثیرات اجتماعی و فرهنگی بر ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه چگونه است؟

۲- پیشینه تحقیق

فرخی نژاد (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان، «اکاوی فرصت‌ها و تهدیدات پست مدرنیسم از منظر اخلاق و ارزش‌های دینی با تأکید بر دلالت‌ها برای مدیران آموزشی، نشان داد که دین و ارزش‌های دینی و اخلاقی و بازگشت به امور ثابت می‌تواند عامل مهم برای رهایی پست مدرن از این مشکلات باشد پست مدرنیست‌ها دین و اخلاق از یکدیگر کاملاً مجزا و مستقل است.

مدیری و مهدوی (۱۳۹۶)، در تحقیقی با عنوان «بررسی نسلی ارزش‌های پست مدرن خانوادگی و عوامل اثرگذار بر آن با تأکید بر نقش دین داری» نشان داد ارزش‌های پست مدرن خانوادگی در نسل اول در ۹/۱۹ درصد افراد و محدود به پذیرش سقط جنین و لذت فردی بوده، در نسل دوم در ۱۴/۴۹ درصد و در نسل سوم در ۲۱/۷۱ درصد مشاهده شده و به پذیرش تساهل و تسامح در امور جنسی نیز تسری یافته است.

وکولوا^۱ و همکاران (۲۰۲۳)، در پژوهشی با عنوان، بررسی تأثیر عوامل اجتماعی و تنوع زبان بر ارزش‌های پست مدرن، مبنایی برای تعیین عامل اجتماعی گفتار در بستر جامعه پست مدرن ارائه کرد.

پلاچیاک^۲ (۲۰۲۳)، در پژوهشی با عنوان، توسعه پایدار در جامعه پست مدرن، چگونگی ایده از توسعه پایدار ممکن است. دالتون^۳ و همکاران (۲۰۲۳)، در پژوهشی با

¹ Vukolova, K

² Adam Plachciak

³ Dalton

عنوان، ارزش‌های پست مدرن در هفت جامعه کنفوسیوس، نشان داد که قابل توجه ترین تغییر از سخت کوشی و موفقیت به سمت لذت بردن استرس‌زا، ابراز وجود و سبک زندگی رضایت بخش است.

۳- مبانی فلسفی پست مدرنیسم

پست مدرنیسم‌ها منکر چیزی به عنوان مبانی فلسفی هستند. بنابراین، بکارگیری این مفهوم برای بیان اندیشه‌های آنان تا حدی مسامحه آمیز است و نباید آن را به معنای رایج در دوران مدرنیسم در نظر گرفت. به عنوان نمونه ضدیت با فرا روایت‌ها توسط بسیاری از پست مدرنیست‌ها، به معنی رد هر نظریه متافیزیکی یا معرفت شناختی است. در واقع تصور می‌شود که پست مدرنیسم پایان متافیزیک، هستی شناسی و معرفت شناسی را اعلام کرده است (فراهانی، ۱۳۹۲: ۲۴).

فلسفه پست مدرن با توجه به وجوه پسا ساخت گرایانه خود متضمن نفی هر گونه معنای ثابت و نفی هر گونه تناظر و همسویی یا تطابق و همسانی میان «زبان» و «جهان» است؛ به عبارت دیگر هر گونه واقعیت ثابت، حقیقت مطلق یا امر واقع عینی و ملموس را به عنوان موضوعی برای تحقیق نفی می‌کند. منبع الهام بخش اصلی این گرایش در فلسفه پست مدرن را می‌توان در آرا و اندیشه‌های نیچه سراغ گرفت. به عبارت دیگر نخستین بار در اندیشه‌های نیچه بود که مضامین مورد نظر پست مدرنیست‌ها بیان و مطرح شد، بویژه در مفهوم چشم انداز باوری^۱ وی که از آن همچون ابزاری فلسفی برای نفی هر گونه شناخت عینی استفاده گردیده است. به اعتقاد نیچه این فرضیه که شناخت عینی می‌تواند وجود داشته باشد، فریبی بیش نیست. برای نیچه هر چشم انداز یک بصیرت است. یعنی راهی برای دیدن چشم اندازهای بیشتری که هر کس در اختیار دارد او را به بیشتر دیدن یا بیشتر فهمیدن قادر می‌سازد. چشم انداز باوری نیچه حکایت از آن دارد که کل حقیقت تنها از منظر یا چشم انداز و یا از دیدگاهی خاص حقیقت محسوب می‌شود، لذا جنبه نسبی دارد و از آنجا که چشم اندازهای متعددی وجود دارد؛ لذا انواع مختلفی از حقیقت و حتی شناخت وجود دارد.

در فلسفه پست مدرن به هر گونه روش شناخت پوزیتیویستی یا روش شناسی علمی برگرفته از پوزیتیویسم حمله و انتقاد صورت می‌گیرد. «ریچارد رورتی» در کتاب «فلسفه و آینه طبیعت» با ارائه دیدگاه‌های بحث برانگیز و جدلی درباره فرهنگ پسا

¹ Perspectivism

فلسفی، توجه فلاسفه را به پایان بسیاری از «اصول ثابت و مقدس مورد اتفاق» فرا می‌خواند و از آنان می‌خواهد که با شهامت بپذیرند که اینک دیگر دوران معرفت‌شناسی به سر آمده است و معرفت‌شناسی مرده است. روش تحلیلی و فلسفه تحلیلی اسطوره و افسانه‌ای بیش نیست و مهمتر اینکه فلسفه و علم صرفاً اشکالی از ادبیات هستند (رورتی، ۲۰۱۶: ۲۱۷).

۱-۳ مفاهیم اصلی پست‌مدرنیسم

پست‌مدرنیسم یک مکتب اصول‌گریز است؛ یعنی به جای تأکید بر اصول ثابت و چارچوب‌های یکسان، به گوناگونی، نقد ساختارها و نسبییت ارزش‌ها توجه دارد. در این پژوهش، تعدادی از ویژگی‌های بنیادین این مکتب که احتمالاً در جامعه ایرانی نیز دیده می‌شوند بررسی می‌شود:

۱-۳-۱ اکثر گرایی و مخالفت با وحدت‌گرایی

کثرت‌گرایی یکی از بنیادین‌ترین عناصر پست‌مدرنیسم است. در این نگاه، حقیقت و معنا نه از یک مرکز ثابت، بلکه از مجموعه‌ای از روایت‌های گوناگون و تجربه‌های متنوع برمی‌خیزد. پست‌مدرنیست‌ها معتقدند هرگونه تلاش برای یافتن «یک حقیقت مرکزی» در واقع شکلی از اقتدارگرایی و سرکوب است. به همین دلیل، با وحدت‌گرایی، مرکز‌گرایی و هر نوع ساختار سلسله‌مراتبی که بخواهد بر سایر دیدگاه‌ها برتری یابد، مخالفت می‌کنند. ژان-فرانسوا لیوتار این رویکرد را «بی‌اعتمادی به فراروایت‌ها» می‌نامد، یعنی انکار روایت‌های کلانی که مدعی توضیح جهان به‌طور جامع‌اند (Lyotard, 1979/1984: XXIV-XXV). در این چارچوب، تکثر به‌مثابه یک ارزش شناخته می‌شود. نه تنها دیدگاه‌های فلسفی و علمی متکثر باید پذیرفته شوند، بلکه فرهنگ‌ها، سبک‌های زندگی، هویت‌های فردی و اجتماعی نیز باید به رسمیت شناخته شوند. به بیان دیگر، پست‌مدرنیسم علیه هرگونه جهان‌شمول‌گرایی و تعمیم‌گرایی مقاومت می‌کند. برای مثال، در زمینه فرهنگی، این نگرش باعث شده که هیچ فرهنگ یا زبان خاصی برتر از دیگری تلقی نشود و حتی فرهنگ‌های حاشیه‌ای و اقلیت‌ها ارزش و اهمیت یابند (Lash, 1990: 24). این ویژگی در دنیای امروز به‌طور مشخص در حوزه‌هایی مثل جنبش‌های چندفرهنگی، دفاع از حقوق اقلیت‌ها و نقد مرکز‌گرایی غربی بازتاب یافته است.

۱-۳-۲ نسبیت‌گرایی

¹ Rorty

نسبیت‌گرایی در پست‌مدرنیسم به معنای نفی وجود حقیقت مطلق و فراگیر است. بر اساس این دیدگاه، هر ادعای حقیقت وابسته به زمینه‌های تاریخی، زبانی، فرهنگی و اجتماعی است. بنابراین، حقیقت نه ثابت است و نه قابل تعمیم جهانی. این ایده در تضاد با عقلانیت مدرن است که به دنبال کشف قوانین کلی و جهانی برای شناخت جهان بود. هیکس توضیح می‌دهد که پست‌مدرنیسم در ذات خود «ضدواقع‌گرا» است، زیرا دانش را صرفاً بازتابی از مناسبات اجتماعی و گفتمان‌های زبانی می‌داند (Hicks, 2004: 6). این نگرش پیامدهای مهمی در علوم انسانی و اجتماعی داشته است. برای مثال، در انسان‌شناسی، به جای این که فرهنگ‌های مختلف با یک معیار جهانی سنجیده شوند، هر فرهنگ بر اساس زمینه و منطق درونی خودش بررسی می‌شود. در سیاست نیز نسبیت‌گرایی موجب تأکید بر دموکراسی‌های بومی و شیوه‌های متفاوت حکمرانی شده است. با این حال، منتقدان معتقدند که نسبیت‌گرایی می‌تواند به بحران معیارها و ناتوانی در دفاع از ارزش‌های بنیادین مانند حقوق بشر منجر شود. از همین رو، نسبیت‌گرایی پست‌مدرن همواره در مرکز جدال‌های فلسفی و سیاسی قرار داشته است (Lyotard, 1979/1984: 37-38).

۳-۱-۳ هیچ‌انگاری یا نیهیلیسم

یکی از اتهام‌هایی که به پست‌مدرنیسم وارد شده، گرایش به نیهیلیسم است. وقتی هیچ حقیقت مطلقی پذیرفته نشود و همه ارزش‌ها نسبی قلمداد شوند، امکان دارد که هیچ ارزش‌پایداری باقی نماند و در نهایت به پوچ‌گرایی منتهی شود. نیچه این وضعیت را پیش‌تر به عنوان بحران مدرنیته توصیف کرده بود، اما پست‌مدرنیسم این بحران را به اوج رساند. هیکس بر این باور است که پست‌مدرنیسم با کنار گذاشتن عقلانیت و نفی معیارهای کلی، به طور ناخواسته زمینه را برای بی‌معنایی و بی‌هدفی فراهم کرده است (Hicks, 2004: 197-200). این ویژگی باعث شده پست‌مدرنیسم در برخی موارد به تفریح‌گرایی و بی‌قیدی تعبیر شود. پست‌مدرنیست‌ها با فاصله گرفتن از قوانین خشک و روایت‌های رسمی، آزادی را در بی‌مرکزی و بی‌قید و بندی جست‌وجو می‌کنند. این امر در هنر نیز نمود یافته است؛ برای مثال، آثار هنری پست‌مدرن اغلب فاقد معنا و پیام واحد هستند و بیشتر بر بازی با فرم و نشانه‌ها تأکید دارند. در نگاه منتقدان، این همان چیزی است که می‌تواند به ابتدال و سطحی‌نگری فرهنگی منجر شود.

۳-۱-۴ نسبیت حقیقت

پست‌مدرنیسم مفهوم حقیقت را نه به عنوان یک امر مطلق، بلکه به عنوان امری وابسته به زمینه و دیدگاه‌ها تعریف می‌کند. در این نگاه، هر ادعای حقیقت تنها بازتاب یک نظام

زبانی، فرهنگی یا اجتماعی خاص است و بنابراین هیچ ادعایی نمی‌تواند جایگاه «حقیقت نهایی» داشته باشد. لیوتار تصریح می‌کند که در دوران پست‌مدرن، مشروعیت روایت‌های کلان از میان می‌رود و حقیقت‌ها در قالب روایت‌های کوچک و پراکنده پدیدار می‌شوند (Lyotard, 1979/1984: 37-38). این ایده پیامدهای مهمی برای دانش علمی نیز دارد. اگر حقیقت نسبی باشد، علم دیگر نمی‌تواند مدعی کشف حقیقت جهان‌شمول باشد، بلکه صرفاً یکی از گفتمان‌های ممکن است. به همین دلیل، بسیاری از پست‌مدرنیست‌ها به علم با دیده تردید می‌نگرند و آن را نوعی روایت فرهنگی وابسته به قدرت می‌دانند. منتقدانی همچون هابرماس این نگاه را خطرناک می‌دانند زیرا می‌تواند بنیان عقلانیت نقاد را از میان ببرد (Habermas, 1987:45-47).

۳-۱-۵ نقد ساختارهای قدرت

یکی از مؤلفه‌های مهم پست‌مدرنیسم، تأکید بر رابطه میان قدرت و دانش است. میشل فوکو نشان داده است که قدرت نه تنها در نهادهای سیاسی بلکه در تمام روابط اجتماعی جریان دارد و دانش نیز ابزاری برای بازتولید قدرت است. در واقع، آنچه ما «حقیقت» می‌نامیم، محصول روابط قدرت است و نه واقعیتی مستقل و خالص (Foucault, 1980:93-95). این تحلیل پیامدهای گسترده‌ای دارد. نخست، مشروعیت دانش علمی و دانشگاهی به چالش کشیده می‌شود، زیرا ادعا می‌شود که این دانش در خدمت ساختارهای قدرت مسلط است. دوم، تاریخ و فرهنگ نیز دیگر به‌عنوان بازتابی بی‌طرفانه از واقعیت تلقی نمی‌شوند، بلکه به‌عنوان میدان‌های مبارزه قدرت دیده می‌شوند. بنابراین، پست‌مدرنیسم به‌جای پذیرش عینی‌گرایی، نشان می‌دهد که چگونه دانش و حقیقت در چارچوب شبکه‌های قدرت ساخته و بازتولید می‌شوند.

۳-۱-۶ ضدیت با روایت‌های کلان

مدرنیسم بر پایه فراروایت‌ها یا ابرروایت‌هایی شکل گرفت که وعده می‌دادند مسیر تاریخ به‌سوی پیشرفت، آزادی و عقلانیت است. اما پست‌مدرنیسم این روایت‌ها را ابزارهایی برای مشروعیت‌بخشی به قدرت می‌داند. لیوتار در کتاب خود تأکید می‌کند که جوامع پست‌مدرن دیگر به چنین روایت‌های کلی اعتماد ندارند و به جای آن، روایت‌های خرد و محلی را ترجیح می‌دهند (Lyotard, 1979/1984:xxiv-xxv). این تغییر رویکرد در عرصه سیاست، فرهنگ و حتی علم بازتاب دارد. در سیاست، دیگر الگوی واحدی برای توسعه و پیشرفت وجود ندارد و هر جامعه‌ای می‌تواند روایت خاص خود را داشته باشد. در فرهنگ، آثار هنری و ادبی به جای بازتاب یک پیام کلی، روایت‌های

فردی و محلی را برجسته می‌کنند. در علم نیز پروژه‌های کلان جای خود را به مطالعات موردی و پژوهش‌های بومی داده‌اند.

۷-۱-۳ تکثر فرهنگی

پست‌مدرنیسم به‌طور ویژه بر ارزش تنوع و تکثر فرهنگی تأکید می‌کند. در این نگاه، هیچ فرهنگ یا نظام ارزشی بر دیگری برتری ندارد. همه فرهنگ‌ها صرفاً روایت‌های متفاوتی از جهان هستند که باید به رسمیت شناخته شوند. اسکات لاش^۱ توضیح می‌دهد که این ویژگی به معنای تغییر نگاه جامعه‌شناسی از جست‌وجوی قوانین کلی به توجه به روایت‌های چندگانه فرهنگی است (Lash, 1990:24). این دیدگاه پیامدهای گسترده‌ای برای جامعه جهانی داشته است. از یک سو، زمینه‌ساز پذیرش چندفرهنگی^۲ در جوامع غربی شده و از سوی دیگر، به جنبش‌های اجتماعی اقلیت‌ها مشروعیت بخشیده است. با این حال، منتقدان هشدار داده‌اند که تأکید بیش از حد بر تکثر ممکن است انسجام اجتماعی را تهدید کند و مانع شکل‌گیری ارزش‌های مشترک شود.

جدول ۱-۳ تفاوت‌های پست‌مدرنیسم با مدرنیسم

جنبه	مدرنیسم	پست‌مدرنیسم
نگرش و حقیقت‌دانش	مدرنیسم به عقلانیت و علم به عنوان راهی به حقیقت مطلق و جهانی باور دارد. ایده پیشرفت خطی و حل مسائل انسانی به کمک علم از اصول مدرنیسم است.	پست‌مدرنیسم حقیقت مطلق را رد می‌کند؛ حقیقت نسبی، چندگانه و وابسته به زمینه‌های تاریخی و فرهنگی است. روش‌های عینی‌گرایی مدرنیستی نقد می‌شوند.
نگرش روایت‌ها	مدرنیسم روایت‌های کلان یا ابرروایت‌ها مانند پیشرفت، آزادی فردی، عقلانیت را تأیید می‌کند و آن‌ها را به‌عنوان راهنمای جوامع می‌پذیرد.	پست‌مدرنیسم این روایت‌ها را ابزاری برای مشروعیت‌بخشی به قدرت و سرکوب تنوع می‌داند؛ به جای آن، روایت‌های خرد، محلی و معتبر در زمینه بومی مورد توجه است.
ساختارهای قدرت و جامعه	مدرنیسم ساختارهای اجتماعی و نهادها را ابزاری برای نظم، پیشرفت و تحقق اهداف انسانی می‌داند.	پست‌مدرنیسم ساختارها را نقد می‌کند؛ قدرت در سطوح مختلف پراکنده است و دانش، زبان، هویت‌ها و فرهنگ را تحت تأثیر قرار می‌دهد تا قدرت حفظ یا بازتولید شود.
نگرش به هنر و فرهنگ	مدرنیسم تأکید بر نوآوری، اصالت، زیبایی‌شناسی خاص و دست‌یابی به	پست‌مدرنیسم قالب‌ها و هنجارهای ثابت را رد می‌کند؛ بازی با معنا، تلفیق سبک‌ها،

¹- Scott Lash

²- Multiculturalism

تزیق طنز، ایماژ و بازتاب تنوع بسیار دیده می‌شود. مباحثی مثل تقلید، پارودی، و سبک‌های متفاوت در هنر برجسته‌اند. هیکس درباره تأثیر پست‌مدرنیسم بر هنر معاصر به همین نکات اشاره می‌کند.	ایده‌آل‌های هنری دارد.
--	------------------------

۴- جایگاه پست مدرنیسم در تحولات اجتماعی و فرهنگی

پست مدرنیسم تأثیر عمیقی بر تحولات اجتماعی و فرهنگی در نیمه دوم قرن بیستم گذاشته است. با تأکید بر تکثر و تنوع، پست مدرنیسم به پذیرش هویت‌های چندگانه و سیال کمک کرده است. در این نگاه، هویت دیگر یک امر ثابت و جهانی نیست، بلکه مجموعه‌ای از عوامل تاریخی، فرهنگی و اجتماعی است که همواره در حال تغییر است. این نگرش به تغییر نگاه جوامع به مفاهیمی چون جنسیت، قومیت و فرهنگ انجامیده است و فضایی برای گفتگو و پذیرش تفاوت‌ها ایجاد کرده است (باومن، ۲۰۰۰).

در زمینه جهانی‌سازی نیز، پست مدرنیسم بر نقش فرهنگ‌های محلی در برابر هژمونی فرهنگی جهانی تأکید می‌کند. برخلاف مدرنیسم که به همگن‌سازی فرهنگی تمایل دارد، پست مدرنیسم به تکثر فرهنگی و احترام به تفاوت‌ها اعتقاد دارد. این دیدگاه به‌ویژه در عصر دیجیتال و رسانه‌های اجتماعی برجسته شده است، جایی که هر فرد می‌تواند به تولیدکننده و مصرف‌کننده فرهنگ تبدیل شود (پوستر، ۱۹۹۰).

۱-۴ عوامل اجتماعی مؤثر بر ارزش‌های پست مدرن

پست مدرنیسم در سال‌های اخیر، تحت تأثیر عوامل مختلف اجتماعی مانند جهانی‌سازی، فناوری‌های دیجیتال، و تحولات فرهنگی، گسترش یافته است. پژوهشی در سال ۱۴۰۰ نشان داد که متغیرهایی مانند سطح تحصیلات، وضعیت تأهل، و سن، نقش مهمی در پذیرش ارزش‌های پست مدرن دارند. در این مطالعه، افراد دارای تحصیلات بالاتر و جوان‌تر تمایل بیشتری به پذیرش ارزش‌هایی نظیر نسیت فرهنگی و نقد ساختارهای سنتی نشان دادند (عباسی، ۱۴۰۰). این نتایج بیانگر تأثیر تغییرات اجتماعی و فرهنگی بر شیوه نگرش افراد در جامعه معاصر است. علاوه بر این، مطالعه دیگری در سال ۱۴۰۳ به تحلیل پیش‌ران‌های اجتماعی تغییر ارزش‌های پست مدرن در ایران پرداخت. این

¹ Bauman

² Poster

پژوهش نشان داد که عواملی مانند ظهور طبقات جدید اجتماعی، برداشت‌های ایدئولوژیک افراطی، و ناکارآمدی ساختارهای قدرت از مهم‌ترین متغیرهای مؤثر بر تغییر ارزش‌ها هستند (رضوی و همکاران، ۱۴۰۳). نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که تحولات اجتماعی نه تنها زمینه ساز گسترش ارزش‌های پست مدرن هستند، بلکه چالش‌هایی جدی را برای ارزش‌های مدرن ایجاد می‌کنند.

یکی از عوامل مؤثر بر پست مدرنیسم، رسانه‌ها هستند. گیدنز به عنوان یکی از نظریه پردازان مطرح در این حوزه، نقش مهمی را برای رسانه و مصرف رسانه‌ای قائل شده است. از منظر گیدنز توسعه ارتباطات جمعی دامنه عوامل اجتماعی شدن را وسعت بخشیده است. گسترش رسانه‌های همگانی چاپی بعداً با استفاده از ارتباط الکترونیکی همراه شد، به ویژه تلویزیون تأثیر نیرومندی دارد و هر روز در فواصل منظمی تمام افراد از همه گروه‌های سنی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (گیدنز، ۱۳۷۳: ۹۶-۹۵). پست مدرنیسم یک نظم اجتماعی را توصیف می‌کند که در آن رسانه‌های جمعی و فرهنگ عامه بر تمام اشکال دیگر روابط اجتماعی تأثیر می‌گذارند. به عبارت دیگر، نشانه‌های فرهنگ عامه و تصاویر موجود در رسانه‌ها به‌طور فزاینده بر درک ما از واقعیت و تعریف ما از خود و دنیای اطرافمان تأثیر می‌گذارند. برای مثال، رسانه‌های جمعی در گذشته، واقعیت اجتماعی را منعکس می‌کردند. اکنون واقعیت تنها از طریق توصیف کردن تصاویر سطحی قابل تعریف است. دیگر مخدوش شدن واقعیت مطرح نیست. چون خارج از محرک‌های سطحی رسانه‌ها، واقعیتی وجود ندارد تا مخدوش شود. این نکته در نظریه پست مدرنیسم مسئله‌ای است که باید به آن توجه شود (کوپن ویلیامز، ۲۰۱۳). از نظر پست مدرنیست‌ها هیچ واقعیتی بیرون از آنچه در رسانه‌ها مشاهده می‌کنیم، وجود ندارد؛ هنگامی که تجربیات ما توسط تصاویر و نشانه‌های رسانه‌های جمعی شکل می‌گیرند یا شبیه‌سازی می‌شوند، «معنای واقعی» محو می‌شود (طیب، ۱۳۹۴: ۳۳). یکی از مسائل عمده برای تحقیقات مربوط به جهانی شدن سیاسی است و به دولت، ملت و آینده‌اش مربوط می‌شود، گفته می‌شود چندین عامل با یکدیگر نقش سنتی را تهید می‌کنند که دولت پیشتر ایفا می‌کرد: تعداد رو به رشد شرکت‌های اقتصادی که شکل شرکت‌های فراملی را پیدا می‌کنند؛ مرزهای فرهنگی بین مردم از دولت‌های مختلف در حال قویتر شدن است؛ جنبش‌های اجتماعی نوین مانند صلح سبز و دوستان زمین به جنبش‌های جهانی تبدیل شده‌اند و شاید مهمتر از همه، دولت‌ها به

¹ Kevin Williams

طور فزاینده‌ای عضو سازمان‌های فراملی می‌شوند و بنا به ضرورت حتی حاکمیت خود را به آنها واگذار می‌کنند؛ سازمان‌هایی مانند سازمان ملل، ناتو، اتحادیه اروپا و اوپک (مک‌گرو، ۲۰۱۲: ۱۱).

مساله عمده دیگر اقتصادی است. این مساله به روابط اقتصادی بین بازیگران درگیر در مبادله‌های اقتصادی مربوط می‌شود. فرایند جهانی شدن به افزایش تجارت بین ملت‌ها منجر شده است. اما این تجارت بسیار ساختمانمند است. تجارت بین‌المللی بر تقسیم کار بین المللی مبتنی است؛ تقسیم بین تولید سرمایه‌بر در برخی کشورهای و کاربرد در کشورهای دیگر. این تقسیم کار موجب پیدایش شکاف ژرف بین کشورهای غنی شده است (واترز، ۱۹۹۵: ۱۷۴).

۲-۴ عوامل فرهنگی مؤثر بر ارزش‌های پست مدرن

عوامل فرهنگی به عنوان یکی از مهم‌ترین پیش‌ران‌ها در شکل‌دهی به ارزش‌های پست مدرن نقش کلیدی ایفا می‌کنند. یکی از این عوامل، تأثیرپذیری از تنوع فرهنگی و تعاملات میان فرهنگی در جهان معاصر است. جهانی‌سازی فرهنگی، با افزایش ارتباطات میان جوامع مختلف و تقویت تعامل میان فرهنگ‌های گوناگون، به تضعیف روایت‌های کلان و تقویت نسبیّت فرهنگی انجامیده است. پژوهشی در سال ۱۴۰۱ نشان داد که تقویت تعاملات میان فرهنگی در جوامع چندفرهنگی ایران، زمینه‌ساز پذیرش ارزش‌هایی نظیر تکثرگرایی و تنوع‌هویی شده است (محمدی و همکاران، ۱۴۰۱). این تعاملات، به ویژه از طریق رسانه‌ها و فناوری‌های ارتباطی، باعث تقویت گفتمان‌های حاشیه‌ای و بازتعریف هویت‌های فرهنگی شده‌اند. همچنین، دگرگونی در نظام‌های ارزشی و زیبایی‌شناختی در هنر و ادبیات، یکی دیگر از عوامل فرهنگی مؤثر بر پست مدرنیسم است. پست مدرنیسم به جای تأکید بر اصالت و نوآوری مطلق، تلفیق سبک‌ها، پارودی، و بازی با معناها را برجسته می‌کند. این تغییرات فرهنگی در بسیاری از جوامع، از جمله ایران، به بازتعریف نقش هنر و فرهنگ در نقد و بازاندیشی مفاهیم سنتی انجامیده است. مطالعه‌ای در سال ۱۴۰۲ نشان داد که ورود مفاهیم پست مدرن به هنرهای تجسمی و سینما در ایران، بستری برای نقد روایت‌های سنتی و تأکید بر چندگانگی فرهنگی فراهم کرده است (هاشمی، ۱۴۰۲). این تغییرات نشان‌دهنده تأثیر گسترده عوامل فرهنگی بر تقویت ارزش‌های پست مدرن است.

¹ McGraw

² Waters

فرهنگ محلی کرمانشاه، به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص و تاریخ غنی خود، همواره از تنوع فرهنگی چشمگیری برخوردار بوده است. این منطقه، به عنوان پلی میان فرهنگ های غرب و شرق ایران، نقش مهمی در تبادل فرهنگی ایفا کرده است. در دهه های اخیر، تغییرات اجتماعی و اقتصادی، همراه با گسترش رسانه ها و فناوری های ارتباطی، به تحولاتی در هویت و سبک زندگی مردم کرمانشاه منجر شده است. این تغییرات، از جمله در ارزش های خانوادگی، شیوه های پوشش، و الگوهای ارتباطات اجتماعی، بازتابی از تعاملات فرهنگی داخلی و بین المللی هستند. به عنوان مثال، ورود رسانه های جهانی به این منطقه باعث شده است که جوانان بیشتر با فرهنگ های جهانی آشنا شوند و ارزش هایی مانند فردگرایی و مصرف گرایی به تدریج جایگزین سنت های جمع گرایانه شوند (محمدی، ۱۴۰۱).

تعاملات فرهنگی داخلی نیز نقش مهمی در شکل دهی به فرهنگ کرمانشاه داشته است. حضور اقوام گوناگون مانند کردها، لرها، و فارس ها در این منطقه، زمینه ساز تلفیق فرهنگی و خلق الگوهای منحصر به فرد شده است. این تعاملات، به ویژه در هنرهای محلی مانند موسیقی، صنایع دستی، و ادبیات محلی، قابل مشاهده است. علاوه بر این، ارتباطات بین المللی، به ویژه با کشورهای همسایه مانند عراق، تأثیرات قابل توجهی بر سبک زندگی و نگرش های مردم کرمانشاه داشته است. این ارتباطات باعث تقویت روابط تجاری و فرهنگی شده و هم زمان زمینه ای برای ورود الگوهای جدید فرهنگی فراهم کرده است (حسینی، ۱۴۰۲).

آموزش، هنر، ادبیات و رسانه ها نقش کلیدی در تقویت و گسترش ارزش های پست مدرن ایفا می کنند. آموزش با تأکید بر تفکر انتقادی و پذیرش تنوع، دانش آموزان را به تحلیل روایت های کلان و پذیرش دیدگاه های چندگانه ترغیب می کند (دوول، ۲۰۲۱). هنر پست مدرن با ترکیب سبک ها و نقد مفاهیم سنتی، بستری برای بیان هویت های متنوع و بازتعریف معنا فراهم می آورد (هاشمی، ۱۴۰۱). ادبیات پست مدرن نیز با گسست ساختاری و تأکید بر روایت های حاشیه ای، نقش مهمی در بازاندیشی ارزش های سنتی ایفا کرده است (مک هال، ۲۰۲۰). در نهایت، رسانه ها و شبکه های اجتماعی با ارائه بسترهای چندصدایی، بازتابی تفاوت ها و نقد ساختارهای قدرت، به تقویت نسبی گرایی و پذیرش

¹ Doll

² McHale

تکثر فرهنگی کمک می‌کنند (جنکینز؛ ۲۰۲۲). این عوامل در مجموع به گسترش گفتمان‌های پست مدرن در جوامع معاصر منجر شده‌اند. ارزش‌های پست مدرن، با تأکید بر تکثرگرایی، نسبییت فرهنگی و نقد روایت‌های کلان، تأثیر چشمگیری بر تحولات هویتی در کرمانشاه داشته‌اند. این شهر با تنوع قومی و فرهنگی شامل کردها، فارس‌ها، لرها و دیگر گروه‌ها، بستری مناسب برای بازتعریف هویت‌های فردی و جمعی بر اساس ارزش‌های پست مدرن فراهم کرده است. گسترش رسانه‌های جهانی و شبکه‌های اجتماعی، علاوه بر تقویت تعاملات بین فرهنگی، به بازنمایی هویت‌های متنوع و پذیرش تفاوت‌ها کمک کرده است. همچنین، ورود هنرها و سبک‌های مدرن و پست مدرن به این منطقه، نقش مهمی در نقد ارزش‌های سنتی و تقویت گرایش به هویت‌های چند بعدی ایفا کرده است. این روند نشان می‌دهد که ارزش‌های پست مدرن توانسته‌اند تغییرات هویتی در کرمانشاه را در جهت پویا و باز به روی فرهنگ جهانی سوق دهند. نسبت‌های فرهنگی، قومی و دینی نقش مهمی در پذیرش یا رد ارزش‌های پست مدرن دارند. فرهنگ‌های که تنوع قومی و تعاملات میان فرهنگی در آنها برجسته است، مانند کرمانشاه، بیشتر پذیرای ارزش‌هایی نظیر تکثرگرایی و نسبییت فرهنگی هستند. به‌عنوان مثال، حضور اقوامی چون کردها، لرها و فارس‌ها در این منطقه، به تقویت گفتمان‌های چندصدایی کمک کرده است (محمدی و همکاران، ۲۰۲۲). از سوی دیگر، جوامعی با ساختارهای دینی قوی ممکن است در برابر نسبییت‌گرایی و نقد روایت‌های کلان مقاومت نشان دهند، زیرا ارزش‌های دینی معمولاً بر اصول مطلق استوارند. با این حال، برخی جوامع دینی از طریق رویکردهای اصلاح طلبانه توانسته‌اند جنبه‌هایی از پست مدرنیسم، مانند عدالت و برابری، را با آموزه‌های دینی تطبیق دهند (هاشمی، ۲۰۲۳). این تفاوت‌ها نشان می‌دهد که پذیرش یا رد ارزش‌های پست مدرن به تعاملات میان هویت‌های فرهنگی، قومی و دینی و میزان درگیری آنها با گفتمان جهانی بستگی دارد.

۵- روش شناسی

پژوهش حاضر از نظر نوع کاربردی و از نظر روش توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری این تحقیق، کلیه شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرمانشاه را شامل می‌گردد، که بر اساس آخرین سرشماری در پایگاه خبری تحلیلی هائزه و استعلام آن از فرمانداری کرمانشاه در سال ۱۴۰۲، جمعیت شهر کرمانشاه به ۱ میلیون و ۱۵۰ هزار نفر رسیده که ۱

¹ Jenkins

میلیون و ۳۲ هزار نفر ساکن نقاط شهری و ۱۲۱ هزار و ۳۰۰ نفر نیز در نقاط روستایی این شهر سکونت دارند. بر اساس همین پایگاه جمعیت شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرمانشاه تعداد ۹۴۶۶۵۱ نفر می‌باشد. در این پژوهش برای انتخاب حجم نمونه بر اساس محلات شهر کرمانشاه از نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شده است. به این صورت که شهر کرمانشاه دارای ۸ منطقه شهرداری است که هر منطقه یک خوشه به حساب آمده و از بین مناطق ۸ گانه شهرداری ۳ محله و از بین محله‌های انتخابی ۳ کوچه و نهایتاً بر اساس کدپستی به خانه‌هایی که کدپستی زوج داشتند مراجعه شده و افرادی که بالای ۱۸ سال سن داشته انتخاب و پرسشنامه توزیع شده است. در این پژوهش، برای محاسبه‌ی حجم نمونه‌ی آماری لازم از فرمول کوکران استفاده شده است. حجم جامعه آماری ۹۴۶۶۵۱ نفر می‌باشد و حجم نمونه آماری ۳۸۴ نفر محاسبه شده است که با توجه به برآورد حجم نمونه داده‌های تعداد ۳۸۴ پرسشنامه برای تحلیل انتخاب شده است.

۶- یافته‌ها

پیش از آنکه روابط بین متغیرها را آزمون کنیم لازم است تا نرمال بودن متغیرها را بررسی کنیم. یکی از روش‌های بررسی ادعای نرمال بودن توزیع متغیر استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف است. نتایج این آزمون در جدول شماره ۲ ارائه شده است:

جدول ۲ توزیع نرمال متغیرها مربوط به عوامل

متغیرها	کولموگروف اسمیرنوف	مقدار معنی داری
پایگاه مذهبی	۱,۵۲۰	۰,۰۶۵
مصرف رسانه‌ای	۱,۷۱	۰,۰۷۷
سرمایه فرهنگی	۱,۶۱۰	۰,۰۶۱
مناسبات درون خانوادگی	۱,۸۱۸	۰,۰۷۲
نگرش جنسیتی	۱,۸۲۴	۰,۰۵۵
نگرش به ارزش‌های طبقاتی	۱,۷۱۳	۰,۰۶۷
نگرش به حوزه عمومی	۱,۶۹۱	۰,۰۶۷
هویت قومی	۱,۲۱۴	۰,۰۸۷
ارزش پست مدرن	۱,۳۱۷	۰,۰۸۲

نتایج این آزمون نشان می‌دهد سطح معناداری اغلب متغیرهای تحقیق بیشتر از ۰,۰۵ است و همچنین باید خاطر نشان کرد نرم افزار Spss طبق قضیه حد مرکزی نتایج این پرسشنامه را نرمال تشخیص داده است، لذا فرضیه صفر یعنی نرمال بودن متغیرها مورد تأیید قرار می‌گیرد.

تشخیص مناسب بودن داده‌ها برای تحلیل عاملی با استفاده از آماره‌های K.M.O و آزمون بارتلت

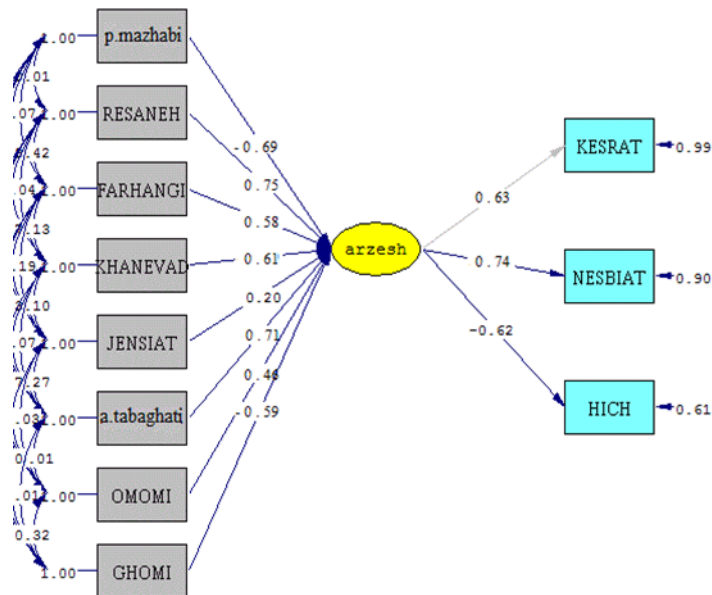
در این تحقیق مقدار K.M.O برابر با ۰/۸۸۳، همچنین مقدار آماره بارتلت برابر ۱۲۹۲/۵۶۴ و Sig = ۰/۰۰۰ به دست آمد. در نتیجه مشخص شد که داده‌ها برای تحلیل عاملی بسیار مناسب هستند.

جدول ۳ آماره K.M.O و آزمون بارتلت

۰/۸۸۳	آماره k.m.o
۱۲۹۲/۵۶۴	آزمون بارتلت
۰/۰۰۰	سطح معنی داری

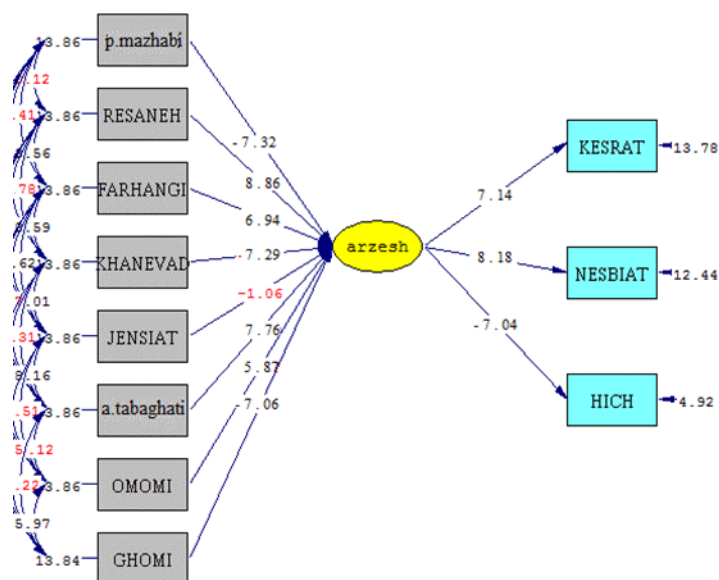
آزمون فرضیه‌ها

در این قسمت به دنبال اثبات فرضیه‌های تحقیق هستیم. مدل فرضیه‌ها ارائه می‌شود که در آن با توجه به اعداد معناداری فرضیه مورد پذیرش یا رد می‌گردند. مدل در حالت تخمین استاندارد

Chi-Square=38.14, df=16, P-value=0.00000, RMSEA=0.060

شکل ۱: مدل معناداری فرضیه‌های تحقیق در حالت تخمین استاندارد
مدل در حالت ضرایب معناداری

Chi-Square=38.14, df=16, P-value=0.00000, RMSEA=0.060

جدول ۴ شاخص‌های نیکویی برازش مدل فرضیه‌های فرعی

IFI	NNFI	NFI	AGFI	GFI	RMSEA	RMR	CMIN/DF	شاخص برازندگی
>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۸	>۰/۹	<۰/۰۸	<۰/۰۵	<۳	مقادیر قابل قبول
۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۳	۰/۹۸	۰/۰۶۰	۰/۰۲۷	۲/۳۶۰	مقادیر محاسبه شده

بنابراین با توجه به کلیه شاخص‌ها می‌توان دریافت که مدل فرضیه اصلی از برازش مناسبی برخوردار است.

بررسی فرضیه‌های تحقیق و نتیجه‌گیری درباره آنها

در این قسمت به دنبال اثبات فرضیه‌های فرعی تحقیق هستیم. مدل فرضیه‌های ارائه می‌شود که در آن با توجه به اعداد معناداری فرضیه مورد پذیرش را رد می‌گردند.

جدول ۵: نتایج حاصل از تحلیل مدل معادلات ساختاری

نتیجه آزمون	T-value	ضریب استاندارد	متغیر وابسته	متغیر مستقل
رد H_0	-۷/۳۲	-۰/۶۹	ارزش‌های پست مدرن	پایگاه مذهبی

مصرف رسانه‌ای	ارزش‌های پست مدرن	۰/۷۵	۸/۸۶	رد H_0
سرمایه فرهنگی	ارزش‌های پست مدرن	۰/۵۸	۶/۹۴	رد H_0
مناسبات درون خانوادگی	ارزش‌های پست مدرن	۰/۶۱	۷/۲۹	رد H_0
نگرش جنسیتی	ارزش‌های پست مدرن	۰/۲۰	-۱/۰۶	تأیید H_0
نگرش به ارزش‌های طبقاتی	ارزش‌های پست مدرن	۰/۷۱	۷/۷۶	رد H_0
نگرش به حوزه عمومی	ارزش‌های پست مدرن	۰/۴۶	۵/۸۷	رد H_0
هویت قومی	ارزش‌های پست مدرن	-۰/۵۹	-۷/۰۶	رد H_0

با توجه به اینکه مقدار عدد معناداری (T-value) و ضریب همبستگی (ضریب استاندارد) بین متغیرهای مصرف رسانه‌ای، سرمایه فرهنگی، مناسبات درون خانوادگی، نگرش به ارزش‌های طبقاتی، نگرش به حوزه عمومی با ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه به ترتیب برابر است با (۸/۸۶ و ۰/۷۵)؛ (۶/۹۴ و ۰/۵۸)؛ (۷/۲۹ و ۰/۶۱)؛ (۷/۷۶ و ۰/۷۱)؛ (۵/۸۷ و ۰/۴۶) و بزرگتر از قدرمطلق ۱/۹۶ می‌باشد، پس می‌توان نتیجه گرفت که مصرف رسانه‌ای، سرمایه فرهنگی، مناسبات درون خانوادگی، نگرش به ارزش‌های طبقاتی، نگرش به حوزه عمومی با ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه دارای تأثیر مستقیم، مثبت و معناداری است. اما بین متغیرهای پایگاه مذهبی و هویت قومی با ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه به ترتیب برابر است با (۷/۳۲- و ۰/۶۹-)؛ (۷/۰۶- و ۰/۵۹-)؛ پس می‌توان نتیجه گرفت که پایگاه مذهبی و هویت قومی با ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه دارای تأثیر معکوس، منفی و معناداری است و همچنین نگرش جنسیتی با ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه رابطه معنی داری ندارد.

انطباق تئوریک بر یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که برخی متغیرهای اجتماعی و فرهنگی مانند مصرف رسانه‌ای، سرمایه فرهنگی، مناسبات خانوادگی، نگرش به ارزش‌های طبقاتی و نگرش به حوزه عمومی تأثیر مثبت و معناداری بر ارزش‌های پست مدرن دارند، در حالی که پایگاه مذهبی و هویت قومی رابطه‌ای منفی و معنادار با این ارزش‌ها برقرار کرده‌اند و نگرش جنسیتی تأثیر چندانی نداشته است. این نتایج را می‌توان در چارچوب نظری پست مدرنیسم تبیین کرد.

مصرف رسانه‌ای، به‌ویژه رسانه‌های نوین و شبکه‌های اجتماعی، یکی از موتورهای اصلی تکثیرگرایی و نسیت‌گرایی محسوب می‌شود. رسانه‌ها امکان دسترسی افراد به دیدگاه‌های متفاوت، روایت‌های محلی و فرهنگ‌های متنوع را فراهم می‌کنند. این امر با رویکرد پست مدرنیستی مبنی بر پراکندگی روایت‌ها و چندصدایی همسو است (Lyotard, 1979:xxiv-xxv). به همین دلیل، رابطه مثبت و قوی میان مصرف رسانه‌ای و ارزش‌های پست مدرن در جامعه کرمانشاه، بازتاب طبیعی فرآیند جهانی شدن فرهنگی و فروپاشی مرجعیت‌های سنتی است.

سرمایه فرهنگی نیز اثر قابل توجهی بر ارزش‌های پست مدرن دارد. افرادی که سرمایه فرهنگی بالاتری دارند، بیش از دیگران در معرض اندیشه‌های مدرن و پست مدرن قرار گرفته و توانایی نقد

روایت‌های کلان سنتی را پیدا می‌کنند. بوردیو سرمایه فرهنگی را مجموعه‌ای از تمایلات، مهارت‌ها و دسترسی‌ها به منابع فرهنگی می‌داند که رفتار و نگرش افراد را شکل می‌دهد (Bourdieu, 1986:243). این سرمایه بستر پذیرش تکثر فرهنگی و نقد فراروایت‌ها را تقویت می‌کند (Lash, 1990:24). خانواده نیز که پیش‌تر نهادی برای بازتولید ارزش‌های سنتی بود، اکنون به فضایی برای گفت‌وگو و تنوع دیدگاه‌ها تبدیل شده است. در چارچوب پست‌مدرنیسم، خانواده به واحدی چندصدایی بدل می‌شود که در آن مرجعیت مطلق والدین یا سنت جای خود را به تعامل داده است (Hicks, 2004:197-200).

نگرش به ارزش‌های طبقاتی و حوزه عمومی نیز رابطه‌ای مثبت با ارزش‌های پست‌مدرن نشان داده است. این موضوع با مبانی پست‌مدرنیسم همخوان است، چرا که این مکتب به نقد ساختارهای قدرت و بازنمایی نابرابری‌ها می‌پردازد (Foucault, 1980:93-95). هرچه افراد نسبت به طبقات اجتماعی و حوزه عمومی حساس‌تر شوند، بیشتر به نقد روایت‌های کلان اقتصادی و سیاسی گرایش پیدا می‌کنند و در مسیر ارزش‌های پست‌مدرن قرار می‌گیرند.

در مقابل، پایگاه مذهبی و هویت قومی به‌عنوان دو متغیر انسجام‌بخش و حامل روایت‌های کلان، رابطه‌ای معکوس با ارزش‌های پست‌مدرن داشته‌اند. دین و قومیت معمولاً مدعی حقیقت مطلق و پایدارند و انسجام اجتماعی را در چارچوب همین حقیقت‌ها تعریف می‌کنند. اما پست‌مدرنیسم با نفی حقیقت مطلق و تأکید بر نسبیّت و تکثر، در تضاد با چنین نظام‌هایی قرار می‌گیرد (Lyotard, 1979:37-38). بنابراین، هرچه وابستگی افراد به پایگاه مذهبی یا قومی بیشتر باشد، مقاومت آنان در برابر ارزش‌های پست‌مدرن نیز افزایش می‌یابد.

یافته‌ها همچنین نشان داد که نگرش جنسیتی در این پژوهش ارتباط معناداری با ارزش‌های پست‌مدرن نداشت. این نتیجه احتمالاً ناشی از وضعیت میانه‌ای است که جامعه ایرانی در قبال جنسیت تجربه می‌کند. از یک طرف گفتمان‌های برابری جنسیتی در حال گسترش است، و از طرف دیگر سنت‌های فرهنگی و مذهبی همچنان نقش‌های جنسیتی را تعریف و تثبیت می‌کنند. همین دوگانگی موجب شده است که نگرش جنسیتی به‌طور مستقیم در شکل‌گیری ارزش‌های پست‌مدرن بازتاب نیابد.

به‌این ترتیب، ارزش‌های پست‌مدرن در کرمانشاه بیش از همه از طریق رسانه‌ها، سرمایه فرهنگی و حساسیت نسبت به مسائل عمومی و طبقاتی تقویت شده‌اند، در حالی که پایگاه مذهبی و هویت قومی نقش بازدارنده داشته‌اند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که پست‌مدرنیسم در ایران نیز همانند دیگر جوامع، نه به‌صورت مطلق و یک‌دست، بلکه در تعامل پویا میان نیروهای سنتی و مدرن شکل گرفته و بازتولید می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

تحولات ارزشی در جوامع انسانی، به‌ویژه در دوره‌های گذار، به‌صورت فرآیندی پیچیده و چندلایه رخ می‌دهد. شهر کرمانشاه به دلیل ویژگی‌های جمعیتی، قومی و فرهنگی خود نمونه‌ای گویا از چنین شرایطی است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که ارزش‌های پست‌مدرن در این شهر نه به شکل خطی و یک‌دست، بلکه از دل برهم‌کنش مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی و فرهنگی شکل می‌گیرند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که مصرف رسانه‌ای، سرمایه فرهنگی، مناسبات خانوادگی و نگرش به حوزه عمومی به‌طور معناداری موجب تقویت ارزش‌های پست‌مدرن شده‌اند. این عوامل مسیریابی برای گسترش فردگرایی، نسبی‌گرایی، کثرت‌گرایی و بازاندیشی در هویت‌ها فراهم کرده‌اند. رسانه‌ها با ارائه تصاویر و سبک‌های متفاوت زندگی، امکان مواجهه با روایت‌های متنوع را ایجاد کرده و موجب کاهش اقتدار روایت‌های کلان سنتی شده‌اند. سرمایه فرهنگی بالا نیز سبب شده گروه‌های تحصیل‌کرده و جوانان بیشتر به نقد ارزش‌های تثبیت‌شده و پذیرش تنوع فرهنگی تمایل نشان دهند. حتی خانواده‌ها که در گذشته اصلی‌ترین نهاد بازتولید ارزش‌های سنتی به‌شمار می‌رفت، اکنون به فضایی برای گفت‌وگو و مذاکره در مورد ارزش‌ها تبدیل شده است. همچنین توجه به حوزه عمومی و حساسیت نسبت به مسائل طبقاتی زمینه‌ساز شکل‌گیری نگرش‌های جدید و پذیرش دیدگاه‌های متکثر شده است. در مقابل، پایگاه مذهبی و هویت قومی نقشی بازدارنده در پذیرش ارزش‌های پست‌مدرن ایفا کرده‌اند. این امر نشان می‌دهد که نهادهای مذهبی و قومی همچنان قدرت بالایی در بازتولید انسجام اجتماعی و هویت‌های جمعی دارند و به‌عنوان نقطه مقاومت در برابر تغییرات ارزشی عمل می‌کنند. در جامعه‌ای چون کرمانشاه که تنوع مذهبی و قومی قابل‌توجهی دارد، این مقاومت به شکل پررنگ‌تری نمود یافته است. یافته‌ها همچنین نشان داد که نگرش جنسیتی ارتباط معناداری با ارزش‌های پست‌مدرن نداشت و به نظر می‌رسد این حوزه در وضعیتی تعلیقی میان سنت و نوگرایی قرار دارد.

برهم‌کنش این عوامل بیانگر آن است که کرمانشاه در میانه مسیری قرار دارد که در آن ارزش‌های سنتی، مدرن و پست‌مدرن هم‌زمان حضور دارند و هرکدام در لایه‌های مختلف جامعه بازتولید می‌شوند. نسل‌های جوان‌تر، که بیشتر تحت تأثیر رسانه‌ها و فرهنگ جهانی هستند، به ارزش‌های پست‌مدرن گرایش نشان می‌دهند، در حالی که نسل‌های پیشین و گروه‌های سنتی‌تر همچنان بر پایگاه‌های مذهبی و قومی تکیه دارند. این وضعیت منجر به شکل‌گیری فضایی چندلایه از هویت‌های متکثر شده است که هم امکان‌ساز نوآوری و تنوع است و هم بستر بروز تعارض‌های ارزشی. در چنین شرایطی، مدیریت فرهنگی و اجتماعی باید با نگاهی متوازن عمل کند. نه می‌توان صرفاً بر حفظ سنت‌ها اصرار داشت و نه می‌توان ارزش‌های نوین را بدون در نظر گرفتن بسترهای اجتماعی بومی پذیرفت. رویکردی کارآمد آن است که عناصر ارزشمند سنتی بازتعریف شوند و هم‌زمان زمینه پذیرش تکثر و بازاندیشی فراهم گردد. چنین راهبردی می‌تواند هم به تقویت انسجام

اجتماعی کمک کند و هم امکان سازگاری جامعه با تحولات جهانی و ارزش‌های نوین را مهیا سازد.

پیشنادهای پژوهش

با توجه به نتایج تحقیق، چند محور کلیدی برای سیاست‌گذاری و مدیریت فرهنگی پیشنهاد می‌شود:

● پایگاه مذهبی

- ایجاد دوره‌های آموزشی برای استفاده از ابزارهای نوین در تبلیغ و آموزش دینی.
- بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی برای انتقال پیام‌های اخلاقی و دینی متناسب با زندگی معاصر.
- تقویت پوشش رسانه‌ای آیین‌ها و مناسبت‌های مذهبی به گونه‌ای که با زبان نسل جدید سازگار باشد.

● مصرف رسانه‌ای

- آموزش عمومی برای ارتقای سواد رسانه‌ای و نحوه استفاده انتقادی از رسانه‌های داخلی و خارجی.
- تقویت رسانه‌های محلی و ایجاد محتوای جذاب بومی برای کاهش وابستگی به رسانه‌های برون‌مرزی.
- تشویق مردم به مطالعه روزنامه‌ها و کتاب‌های غیردرسی و حمایت از برنامه‌های فرهنگی در رسانه‌های ملی.

● سرمایه فرهنگی

- توسعه کتابخانه‌ها، سالن‌های تئاتر و مراکز هنری در سطح شهر.
- گسترش برنامه‌های آموزشی و هنری در مدارس و دانشگاه‌ها به‌ویژه در مناطق محروم.
- حمایت از انجمن‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد فرهنگی برای ارتقای تعاملات اجتماعی.

● مناسبات خانوادگی و حوزه عمومی

- برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای والدین و جوانان با هدف تقویت گفت‌وگوی بین‌نسلی.
- ایجاد فضاهای عمومی برای تبادل نظر و افزایش مشارکت اجتماعی.

استناد به این مقاله: منصوری، مریم، حقیقتیان، منصور، چیت‌ساز، محمدعلی. (۱۴۰۴). برهمکنش عوامل مختلف در شکل‌گیری ارزش‌های پست مدرن در شهر کرمانشاه، فصلنامه علمی رهیافت انقلاب اسلامی، ۱۹(۷۱)،

۱۲۵-۱۵۲

The Islamic Revolution Approach Quarterly is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

منابع و مآخذ:

- مدیری، فاطمه؛ مهدوی، محمد صادق (۱۳۹۶)، بررسی نسلی ارزش‌های پست‌مدرن خانوادگی و عوامل اثرگذار بر آن با تأکید بر نقش دین‌داری، جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی ۴ (۹)، صص ۱۵۵-۱۸۷.
- مشیدی، شهرزاد (۱۳۹۰) تحول معیارهای همسرگزینی جوانان نسبت به والدینشان به تفکیک خاستگاه طبقاتی) پایان‌نامه دکتری جامعه‌شناسی، واحد علوم تحقیقات تهران).
- نادری، فرح (۱۳۹۱)، اندیشه پست‌مدرن و جایگاه زن، فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ، سال چهارم، شماره سیزدهم، صفحات ۴۳-۵۶.
- هاشمی، مهدی. (۱۴۰۲). تحلیل گفتمان پست‌مدرن در هنرهای تجسمی ایران. پژوهش‌های هنر و زیبایی‌شناسی، ۳(۱۴)، ۶۷-۴۵.
- Abbasi, M. (2021). A study of social factors affecting the spread of postmodern values in Yazd. *Iranian Sociology Quarterly*, 12(3), 45-67.
- Adam Plachciak, Sustainable Development in Postmodern Society, *Economics & Sociology*, Vol. 3, No 2, 2023, pp. 86-91.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Polity Press.
- Dalton, Russell J. and Ong, Nhu-Ngoc T. (2023), 'Authority Orientations and Democratic Attitudes: A Test of the "Asian Values" Hypothesis', *Japanese Journal of Political Science*, 6: 211-231. CrossRefGoogle Scholar
- Doll, W. E. (2021). *Postmodern perspectives on education*. New York: Routledge.
- Dunn, T. & Castro, A (2012) "Postmodern society and the Individual: The structural characteristics of postmodern society and How they Shape who we Think we Are", *Social Science Journal*, n 5, pp. 298.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*. Pantheon Books.
- Habermas, J. (1987). *The Philosophical Discourse of Modernity*. MIT Press.
- Hashemi, M. (2023). Analysis of postmodern discourse in Iranian visual arts. *Journal of Art and Aesthetics Research*, 14(3), 45-67.
- Hicks, S. R. C. (2004). Explaining Postmodernism: Skepticism and Socialism from Rousseau to Foucault. *Scholarly Publishing*.
- Jameson, F. (1991). *Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism*. Duke University Press.
- بابائی، کبیرا؛ حیدری، غلامرضا (۱۳۹۵)، پست‌مدرنیسم و فراهم‌آوری و مدیریت مجموعه.
- مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۷ (۱)، ۶۳-۸۱
- حسینی، م. (۱۴۰۲). تعاملات فرهنگی بین‌المللی و تأثیر آن بر ارزش‌های محلی در استان کرمانشاه. پژوهش‌های فرهنگی ایران، ۱۱ (۳)، ۶۷-۴۵.
- دهبانی پور، رضا؛ خرم پور، یاسین (۱۳۹۵)، بررسی مؤلفه‌های پست‌مدرنیسم و عوامل مرتبط با آن (مطالعه‌ی موردی: جوانان شهر یزد)، فصلنامه مطالعات توسعه‌ی اجتماعی- فرهنگی، دوره چهارم، شماره ۴، بهار، صفحات ۵۳-۷۷.
- رضوی، ع. و همکاران. (۱۴۰۳). شناسایی پیش‌ران‌های تغییر ارزش‌های اجتماعی در ایران معاصر. پژوهشنامه علوم اجتماعی، ۱۵ (۲)، ۱۱۲-۸۹.
- طاهری سرشتیزی، اسحاق؛ عزیزخانی، احمد (۱۳۹۰)، انسان‌شناسی پست‌مدرن و نقد آن از منظر آموزه‌های دینی، انسان پژوهی دینی، سال هشتم، شماره ۲۵، صص ۳۵-۵۷.
- عباسی، محسن. (۱۴۰۰). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر گسترش ارزش‌های پست‌مدرن در شهر یزد. فصلنامه جامعه‌شناسی ایران، ۱۲ (۳)، ۶۷-۴۵.
- فرخی نژاد، پریسا. (۱۴۰۱). واکاوی فرصت‌ها و تهدیدات پست‌مدرنیسم از منظر اخلاق و ارزش‌های دینی با تأکید بر دلالت‌ها برای مدیران آموزشی. دو ماهنامه علمی پژوهشی-رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۳ (۶): ۱۸۱-۱۷۱.
- فرهنگی، علی اکبر، حسینقلی پور، طهمورث، خانلری، امیر (۱۳۸۷)، پست‌مدرنیسم و بازاریابی مصرف‌کننده، نشریه مدیریت بازرگانی، شماره ۱، ۱۰۴-۸۷.
- لرستانی، زهرا، قنبری، آرزو. (۱۴۰۰). مولفه‌های پست‌مدرنیسم در داستانهای بلقیس سلیمانی. پژوهش‌نامه‌ی مکتب‌های ادبی، ۱۳ (۵)، ۷-۲۹.
- محمدپور، احمد (۱۳۸۸)، زان فرانسوا لیوتار و پیدایش علوم اجتماعی پست‌مدرن: خاستگاه نظری و مبانی پارادایمیک، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، سال پنجم، صص ۳۹-۸۲.
- محمدی، علی. و همکاران. (۱۴۰۱). بررسی تأثیر تعاملات میان‌فرهنگی بر ارزش‌های اجتماعی در ایران. فصلنامه جامعه‌شناسی فرهنگی، ۲۸ (۲)، ۱۲۳-۱۰۱.
- محمودی، مهنوش؛ صیاف، فرهاد. (۱۳۹۲). مروری بر تأثیرگذاری معماری پست‌مدرن بر نماهای شهری، نمونه موردی: شهر اهواز. اولین همایش ملی معماری، مرمت، شهرسازی و محیط زیست پایدار - ۱۳۹۲.
- مدیری، فاطمه و مهدوی، محمدصادق. (۱۳۹۴) ارزش‌های پست‌مدرن خانوادگی در شهر تهران. فصلنامه خانواده‌پژوهی، ۲۸۱ - ۲۹۶، ۱ (۴۳)

- orientations and democratic attitudes: A test of the "Asian values" hypothesis. *Japanese Journal of Political Science*, 6, 211-231.
- Dehbanipour, R., & Khorrampour, Y. (2016). Exploring postmodernism's components among the youth in Yazd. *Socio-Cultural Development Studies Quarterly*, 4(4), 53-77. {In Persian}
- Doll, W. E. (2021). *Postmodern perspectives on education*. New York: Routledge.
- Dunn, T., & Castro, A. (2012). Postmodern society and the individual: The structural characteristics of postmodern society and how they shape who we think we are. *Social Science Journal*, 5, 298.
- Farhangi, A. A., Hosseinqolipour, T., & Khanlari, A. (2008). Postmodernism and consumer marketing. *Journal of Business Management*, 1, 87-104. {In Persian}
- Farrokhinejad, P. (2022). Opportunities and threats of postmodernism from ethical and religious perspectives: Implications for educational managers. *New Insights in Educational Management*, 13(6), 171-181. {In Persian}
- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews and other writings 1972-1977* (C. Gordon, Ed.). New York: Pantheon.
- Habermas, J. (1987). *The philosophical discourse of modernity: Twelve lectures* (F. Lawrence, Trans.). Cambridge, MA: MIT Press.
- Hashemi, M. (2023). Analysis of postmodern discourse in Iranian visual arts. *Journal of Art and Aesthetics Research*, 14(3), 45-67.
- Hashemi, M. (2023). Postmodern discourse in Iranian visual arts. *Art and Aesthetics Research*, 14(3), 45-67. {In Persian}
- Hassani, M. (2023). International cultural interactions and their impact on local values in Kermanshah. *Iranian Cultural Studies*, 11(3), 45-67. {In Persian}
- Hicks, S. R. C. (2004). *Explaining postmodernism: Skepticism and socialism from Rousseau to Foucault*. Tempe, AZ: Scholargy Publishing.
- Jameson, F. (1991). *Postmodernism, or, the cultural logic of late capitalism*. Durham, NC: Duke University Press.
- Jenkins, H. (2022). *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York: NYU Press.
- Lash, S. (1990). *Sociology of postmodernism*. London: Routledge.
- Lorestani, Z., & Ghanbari, A. (2021). Postmodern elements in Belghis Soleimani's stories. *Journal of Literary Schools*, 5(13), 7-29. {In Persian}
- Lyotard, J.-F. (1979/1984). *The postmodern condition: A report on knowledge* (G. Bennington & B. Massumi, Trans.). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Jenkins, H. (2022). Convergence culture: Where old and new media collide. *New York: NYU Press*.
- Lash, S. (1990). *Sociology of Postmodernism*. Routledge.
- Lyotard, J.-F. (1979). The Postmodern Condition: A Report on Knowledge. *Manchester University Press*.
- McHale, B. (2020). *Postmodernist fiction*. London: Routledge.
- Mohammadi, A., et al. (2022). The impact of intercultural interactions on social values in Iran. *Cultural Sociology Quarterly*, 8(2), 101-123.
- oucault, M. (1980). Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977. *Pantheon Books*.
- Poster, M. (1990). The Mode of Information: Poststructuralism and Social Context. *University of Chicago Press*.
- Razavi, A., & Colleagues. (2024). Identifying drivers of social value change in contemporary Iran. *Journal of Social Sciences Research*, 15(2), 89-112.
- Vukolova, K., Depchynska, I., Hertsovska, N., Cherniaieva, I., Loskutova, N., & Vasylo, Z. (2023). Defining the Postmodern Aspect of the Social Factor of Language Variation. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 14(1), 475-499. <https://doi.org/10.18662/brain/14.1/431>.
- Abbasi, M. (2021). A study of social factors affecting the spread of postmodern values in Yazd. *Iranian Sociology Quarterly*, 12(3), 45-67. {In Persian}
- Abbasi, M. (2021). Social factors influencing postmodern values in Yazd. *Iranian Sociology Quarterly*, 12(3), 45-67.
- Adam Plachciak. (2023). Sustainable development in postmodern society. *Economics & Sociology*, 3(2), 86-91.
- Babai, K., & Heydari, G. (2016). Postmodernism and collection management. *National Studies on Librarianship and Information Organization*, 27(1), 63-81. {In Persian}
- Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). New York: Greenwood.
- Dalton, R. J., & Ong, N.-N. T. (2023). Authority

- Mahmoudi, M., & Sayyaf, F. (2013). The impact of postmodern architecture on urban facades: Case study of Ahvaz. *Proceedings of the 1st National Conference on Architecture and Urban Sustainability*. {In Persian}
- McHale, B. (2020). *Postmodernist fiction*. London: Routledge.
- Modiri, F., & Mahdavi, M. S. (2015). Postmodern family values in Tehran. *Family Research Quarterly*, 1(43), 281–296. {In Persian}
- Modiri, F., & Mahdavi, M. S. (2017). Generational study of postmodern family values and the role of religiosity. *Sociology of Social Institutions*, 4(9), 155-187. {In Persian}
- Mohammadi, A. (2009). Jean-François Lyotard and the emergence of postmodern social sciences. *Journal of Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad*, 5, 39-82. {In Persian}
- Mohammadi, A., et al. (2022). The impact of intercultural interactions on social values in Iran. *Cultural Sociology Quarterly*, 8(2), 101-123.
- Mosheydi, Sh. (2011). Transformation of marriage criteria among youth and parents by class background. *Ph.D. Dissertation, Islamic Azad University, Tehran Science and Research Branch*. {In Persian}
- Naderi, F. (2012). Postmodern thought and the status of women. *Women and Culture Research Journal*, 4(13), 43-56. {In Persian}
- Poster, M. (1990). *The mode of information: Poststructuralism and social context*. Chicago: University of Chicago Press.
- Razavi, A., & Colleagues. (2024). Identifying drivers of social value change in contemporary Iran. *Journal of Social Sciences Research*, 15(2), 89-112.
- Rezavi, A., et al. (2024). Identifying drivers of social value change in contemporary Iran. *Social Sciences Research*, 15(2), 89-112. {In Persian}
- Taheri Sartashnizi, E., & Azizkhani, A. (2011). Postmodern anthropology and its critique from a religious perspective. *Religious Anthropology*, 8(25), 35-57. {In Persian}
- Vukolova, K., Depchynska, I., Hertsovska, N., Cherniaieva, I., Loskutova, N., & Vasylo, Z. (2023). Defining the postmodern aspect of the social factor of language variation. *BRAIN: Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 14(1), 475-499.